

РЕЦЕНЗІЯ

рецензента – доцента, кандидата педагогічних наук,
доцента кафедри іноземних мов гуманітарно-соціального спрямування,
Інституту гуманітарних та соціальних наук,
Національного університету «Львівська політехніка»

Гук Людмили Іванівни

на дисертаційне дослідження

Нанівського Романа Семеновича

«ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ПЕДАГОГІЧНІ ПОГЛЯДИ

ОМЕЛЯНА ВИШНЕВСЬКОГО (1931 – 2019)»,

представлене на здобуття наукового ступеня доктора філософії за

спеціальністю

011 Освітні, педагогічні науки

1. Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із відповідними планами галузей науки

Розвиток сучасної педагогічної науки значною мірою зумовлений суспільно-політичними, соціально-економічними, культурно-духовними процесами, які переживала українська наукова сфера у перші десятиліття існування незалежної Української держави. Значний вплив на її піднесення мали, з-одного боку, національно-культурне відродження, яке відкрило для науковців багату і раніше замовчану з політико-ідеологічних міркувань спадщину значної частини українських вчених, з іншого, – привнесення до української педагогічної науки нових ідей, теорій та постмодерністських методологічних засад, які значно розширювали і збагатили теоретико-методологічний арсенал вітчизняних дослідників. Ще одним фактором розвитку педагогічної науки стали кількісні зміни її «соціального ресурсу», оскільки до наукової роботи залучалися тисячі молодих дослідників, які працювали у наукових установах та закладах вищої освіти.

Поруч з іншими напрямками педагогічної науки в Україні продовжила свій розвиток й історія педагогіки. Попри низку проблем, зокрема застосування застарілих методологічних підходів, історія педагогіки впевнено шукає нові дослідницькі поля, проблемно-тематичні горизонти, поступово модернізуючи свій методологічний арсенал та забезпечуючи потреби педагогічної науки і практики освітньої діяльності. Тому дисертаційне дослідження Нанівського Р. С. є актуальним, доцільним та своєчасним.

Тема дисертаційного дослідження Нанівського Р. С. відповідає тематичному плану науково-дослідницької роботи кафедри педагогіки та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка» «Теоретико-методичні засади особистісного і професійного розвитку сучасного фахівця в умовах інтеграції у міжнародний освітній простір» (№ держреєстрації 0121U113179).

Тема дисертації затверджена (протокол №3/22 від 24.10.2022 р.) та уточнена (протокол №8/24 від 25.03.2024 р.) Вченою радою Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка».

2. Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації

На основі опрацювання джерельної бази дослідження у роботі проаналізовано історіографію, джерельну базу та методологічні засади дослідження. Автор розкриває біографію та освітню діяльність вченого, виокремлює періоди його життєвого шляху та розвитку педагогічних ідей, а також висвітлює освітньо-дидактичні візії педагога. Важливе значення має пророблена робота дисертантом, спрямована на з'ясування поглядів О. Вишневського на сучасне українське виховання та педагогіку розвитку. Цікавими для сучасників будуть результати наукової розвідки, що презентують характеристику історико-педагогічних досліджень вченого, а також окреслені можливості творчого використання педагогічних ідей О. Вишневського у сучасному освітньому просторі України.

3. Нові факти, одержані здобувачем

У дисертаційній роботі Нанівський Р.С. *вперше* здійснено комплексний аналіз освітньої діяльності, педагогічних поглядів та ідей Омеляна Вишневського; *виокремлено* три періоди його життєвого шляху: перший (1931–1955) – родинне виховання, здобуття початкової, середньої та вищої освіти; другий (1955–1978) – педагогічна діяльність у закладах загальної середньої освіти; третій (1978–2019) – праця у закладах вищої освіти та вихід на пенсію; *запропоновано* чотири періоди розвитку його науково-педагогічних досліджень: перший (1961–1989) – дослідження у сфері методики навчання іноземних мов; другий (1989–1995) – осмислення засад перебудови навчально-виховного процесу у середній та вищій школах на засадах демократизації та гуманізації; третій (1996–2006) – розробка теорії сучасного українського виховання і розвитку, оновлення завдань дидактики, осмислення необхідності реформування структурних та змістових аспектів середньої освіти в Україні; четвертий (2007–2018) – дослідження українського виховного ідеалу з огляду на потреби внесення змін до українського національного характеру; *визначено* чинники формування світогляду О. Вишневського (родинне середовище, соціокультурні умови, науково-дослідницька діяльність); *розкрито* погляди О. Вишневського на сучасне українське виховання та педагогіку розвитку, проаналізованого бачення ним завдань, змісту та інструментарію формування характеру особистості; *висвітлено* освітньо-дидактичні візії педагога; *охарактеризовано* історико-педагогічні дослідження вченого. *Уточнено* сутність дефініції «педагогічна біографістика» під якою розуміємо наукову педагогічну дисципліну, яка має історичний характер, спрямована на дослідження життя, світогляду, освітньої діяльності та педагогічної спадщини персоналії і послуговується міждисциплінарною (передусім історичною та педагогічною) методологією. *Подальшого розвитку набули* положення щодо актуалізації педагогічних ідей освітнього діяча в умовах розвитку сучасного українського суспільства загалом та педагогічної науки і системи освіти зокрема. *До наукового обігу* введено невідомі раніше архівні джерела, маловідомі наукові та публіцистичні праці О. Вишневського. *Укладено* бібліографічний перелік наукових, методичних та публіцистичних праць ученого.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз змісту дисертації та публікацій Нанівського Р.С. дає підстави для висновку про наукову обґрунтованість й достовірність викладених автором результатів. Необхідність виконання дослідження освітньої діяльності та педагогічних ідей О. Вишневського зумовлено й виявленням низки суперечностей між: досягненнями у розкритті та аналізі деяких напрямів розвитку української педагогіки другої половини ХХ – початку ХХІ ст. і відсутністю значних напрацювань на ниві педагогічної біографістики окресленого періоду; наявністю й доступністю широкої джерельної бази для дослідження педагогічної персоналії зазначеного періоду і рівнем її опрацьованості у науковій площині; наявністю новітньої методології досліджень життя та педагогічної творчості науковця і прикладним рівнем її застосування у контексті конкретної історико-педагогічної студії; між повсякчас декларованою необхідністю повернення до української освітньої традиції, духовно-моральних, національних, родинних засад виховання дітей та молоді і недостатньою увагою до праць тих учених, предметом дослідницького інтересу яких були зазначені проблеми.

Науковий апарат, викладений у вступі, дає можливість цілісно уявити авторське бачення розв'язання досліджуваної проблеми, що зумовило використання теоретичних і практичних методів наукового дослідження.

Новизна і вірогідність загальних висновків дисертації забезпечені комплексним аналізом значної кількості джерел; використанням відповідних методологічних підходів до дослідження та комплексу взаємопов'язаних методів з метою розв'язання визначених завдань і досягнення мети дослідження; ефективним впровадженням матеріалів та результатів дослідження у роботу закладів системи вищої освіти України.

Дисертацію підготовлено на належному науковому рівні. Дисертант володіє теорією проблеми і методами її дослідження. Позитивне враження справляє оформлення роботи, розміщені в ній таблиці, рисунки та додатки.

Зміст поданих анотацій відображає зміст дисертації та висвітлює її суттєві аспекти й основні положення.

Рівень апробації результатів дослідження є достатнім і підтверджується участю дисертанта у науково-практичних конференціях різного рівня.

5. Значення для науки і практики одержаних автором результатів

Безсумнівно, одержані результати мають важливе теоретичне та практичне значення для подальшого розвитку педагогічної науки. Основні положення дисертації використовуються у процесі підготовки майбутніх учителів під час викладання навчальних дисциплін «Вступ до спеціальності», «Історія педагогіки», «Педагогіка», «Теорія та методика викладання іноземної мови», «Теорія навчання і виховання», «Методика організації гурткової та краєзнавчої справи в початковій школі», «Основи музейної справи», «Методика навчання технологічної освітньої галузі», «Загальні основи педагогіки та історія її розвитку», «Теорія та методика виховання», «Педагогічна культура вчителя». Матеріали дисертаційного дослідження можуть використовуватися для розробки спецкурсів для студентів та учителів, які прагнуть підвищувати власну професійну кваліфікацію. Корисними будуть результати виконаного дослідження для науковців, які студіюють історію розвитку педагогічної думки в Україні та педагогічну біографістику.

Це підтверджується документами про впровадження основних положень, висновків і результатів наукових студій у роботу Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича, Ужгородського національного університету, ВСП «Педагогічний фаховий коледж Львівського національного університету імені Івана Франка», Прикарпатського національного педагогічного університету імені Василя Стефаника, Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського.

6. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації

Основні положення дисертації можуть бути використані для подальшого виконання наукових студій, присвячених вивченню творчої спадщини відомих українців – науковців, просвітителів, педагогів, філософів; удосконалення методології історико-педагогічних досліджень. Цінними є напрацювання автора з перспективи використання його доробку з метою удосконалення як виховної роботи у сучасних закладах освіти, так і розробки нових курсів для студентів, методичних рекомендацій для освітян щодо використання педагогічної спадщини Омеляна Вишневецького у власній роботі.

7. Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій сформульованих у дисертації, значною мірою забезпечується логічною структурою роботи. Дисертація складається з переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Логіка і послідовність викладу тексту праці відповідає розв'язанню завдань дослідження для досягнення його мети. Логічну структурованість роботи забезпечують висновки й узагальнення, а також унаочнюють таблиці, рисунки і додатки.

У першому розділі «Історіографія, джерельна база та методологічні засади дослідження» охарактеризовано та класифіковано історіографію проблеми, джерельну базу дослідження, розкрито її інформаційно-фактологічний потенціал, а також окреслено методологічні засади дослідження загальнонаукового, конкретно-наукового та інструментально-методологічного характеру.

Другий розділ «Життєвий шлях та освітня діяльність Омеляна Вишневецького» розкрито головні аспекти біографії О. Вишневецького, висвітлено здобуття ним освіти, становлення світогляду в умовах родинного виховання, з'ясовано особливості його педагогічної праці у закладах загальної середньої освіти, поступове зацікавлення науковою роботою з методики навчання іноземних мов. Висвітлено науково-педагогічну діяльність О. Вишневецького у закладах вищої педагогічної освіти, його активну громадсько-просвітницьку працю в умовах відродження української державності.

У третьому розділі «Освітньо-дидактичні та історико-педагогічні візії Омеляна Вишневецького» охарактеризовано бачення О. Вишневецьким завдань перебудови і розвитку української освіти (передусім її середньої ланки), трактування ним функцій і змісту освіти, формування нових дидактичних принципів, пропозиції щодо удосконалення навчального процесу. Водночас, у розділі окреслено зміст, напрями і результати історико-педагогічних студій науковця.

У четвертому розділі «Погляди Омеляна Вишневського на виховання і розвиток особистості» охарактеризовано концептуальне бачення О. Вишневським загальних засад виховання і розвитку особистості, трактування ним змісту виховання і розвитку, розкриття чинників і методів виховання та розвитку. Водночас, окреслено можливості використання ідей та рекомендацій О. Вишневського у сучасному освітньому просторі України, передовсім у практиці навчання, виховання і розвитку дітей шкільного віку.

У мовно-стилістичному оформленні дисертації враховано особливості наукового стилю мовлення.

8. Дискусійні положення, рекомендації та зауваження до змісту дисертації

Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих результатів, вважаємо за потрібне висловити певні побажання та зауваження дискусійного характеру:

1. На наш погляд, у першому розділі варто було б конкретизувати сутність таких новацій автора, як підстановчі вправи, епівізор тощо.

2. У роботі чітко окреслено внесок відомих вітчизняних педагогів на становлення особистості науковця Омеляна Вишневського. На наш погляд, варто було також представити цю проблему з перспективи зарубіжної педагогіки та хоча б перелічити педагогів з інших країн, праці яких мали суттєвий вплив на формування світогляду, педагогічних поглядів Омеляна Вишневського.

3. Дисертація, безперечно є добре структурованою та характеризується наявністю наукової новизни. Проте, на нашу думку, варто було б створити таблицю, за допомогою якої виокремити основні періоди життя і творчості видатного педагога та подати їх коротку характеристику, що безперечно сприяло б кращому прочитанню та сприйняттю тексту.

4. У додатку Е дисертант розмістив Кодекс цінностей сучасного українського виховання, розроблений О. Вишневським до 2003 р. Однак, учений надалі удосконалив Кодекс, виокремивши у ньому програму виховання і програму розвитку. Тож, мабуть, доцільніше було б представити саме остаточний варіант розробленого О. Вишневським Кодексу, який був опублікований у 2008 і 2015 рр.

5. Робота не позбавлена окремих огріхів пунктуаційного та орфографічного характеру.

9. Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях

Наукові результати та основні положення, висновки і рекомендації достатньо повно викладено у 8-ми одноосібних працях: 4 статті у виданнях, внесених до переліку наукових фахових видань України, 4 тези доповідей – у збірниках матеріалів міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій.

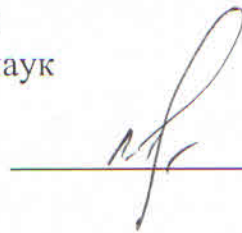
10. Висновок

Отже, рецензоване дисертаційне дослідження Нанівського Романа Семеновича на тему: «Освітня діяльність та педагогічні погляди Омеляна Вишневського (1931–2019)» є самостійним, завершеним дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне і практичне значення для педагогічної науки і

практики. Вважаємо, що дисертація заслуговує на позитивну оцінку, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор Нанівський Роман Семенович заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта, педагогіка.

Рецензент:

доцент, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов
гуманітарно-соціального спрямування
Інституту гуманітарних і соціальних наук
Національного університету
«Львівська політехніка»

Людмила ГУК

Вчений секретар
Національного університету
«Львівська політехніка»

Роман БРИЛИНСЬКИЙ